

RINDI

Nr 4 1995

RINDI

TIDSKRIFT FÖR GOTLÄNSK BOTANIK

Årgång 15 1995 Nr 4

Utgiven av Gotlands Botaniska Förening

Redaktion Gun Ingmansson, Bangårdsgatan 10, 621 45 Visby
Bo Göran Johansson, Levide, Vall, 621 93 Visby
Bengt Larsson, Lummelundsväg, Pl. 4875, 621 41 Visby

Tidskriften erhålls antingen genom medlemskap i Gotlands Botaniska Förening (80 kr/år) eller genom prenumeration (samma pris). Familjemedlemskap kostar 15 kr/år. Föreningen postgiro är 68 36 66 - 2. Adressen är

Gotlands Botaniska Förening, c/o Bengt Larsson, Lummelundsväg, Pl. 4875,
621 41 Visby

Gotlands Botaniska Förening

är en ideell sammanslutning som har till ändamål att verka för ökad kunskap om Gotlands växter och för bevarandet av en rik flora på ön. Föreningen vill också bland allmänheten sprida intresse för botanik och naturskydd.

Dessa mål söker föreningen förverkliga bl.a. genom att verka för utforskandet av Gotlands flora, att biträda myndigheter och organisationer i behandlingen av botaniskt betydelsefulla naturskyddsfrågor, att utge tidskriften Rindi och även på annat sätt informera om och propagera för sin verksamhet och sina åsikter, och att arrangera exkursioner och sammankomster.

Ordf.	Gun Ingmansson, Bangårdsgatan 10, 621 45 Visby	tel 0498-271343
V. ordf.	Jörgen Petersson, Humlegårdsvägen 18, 621 46 Visby	tel 0498-214559
Sekr.	Elsa Bohus Jensen, Irisdalsgatan 14, 621 42 Visby	tel 0498-216192
Kassör	Bengt Larsson, Lummelundsv., Pl. 4875, 621 41 Visby	tel 0498-278218
Övriga	Ingrid Engquist, Stenkyrka, 620 33 Tingstäde	tel 0498-272088
	Stig Högström, Neptungatan 21, 621 41 Visby	tel 0498-214063
	Bo Göran Johansson, Levide, Vall, 621 93 Visby	tel 0498-266204
	Karin Wågström, Furubjers, 620 33 Tingstäde	tel 0498-274266

Omslagsbilden: Murgröna, *Hedera helix*, i frukt. Stora Karlsö, 25 maj 1995. Foto: S. Hedgren.

Exkursionsrapporter

Grötlingbo den 23 maj 1994

1994 års ängesexkursion var bestämd till den 23 maj och cirka 20 personer hade samlats vid Grötlingbo kyrka för att vara med på en vandring i något av socknens många ängen.

Grötlingbo är ju en av de socknar på Gotland som har mest lövskog kvar. Här finns både slåtterhävdade, betade och obetade ängsmarker. Många är insprängda i jordbrukslandskapet eller ingår som en slags utökning av tomtmarken i anslutning till gårdarna, men här finns också ganska stora sammanhängande områden där lövträd helt dominerar. "Pankar", Grötlingbo prästänge, som ligger en god bit öster om kyrkan ingår i ett sådant område, och det var hit jag hade tänkt mig den här dagen. Här kan man finna välhävdade ängen likaväl som sådana som bara betas eller är helt vildvuxna.

Vid rekognosceringen veckan innan visade det sig att det änge jag hade tänkt mig i första hand hyste ett stort antal nötkreatur, som dels hade reducerat antalet blommande arter till ett minimum, dels hade en mycket kärleksfull inställning till människor. Eftersom inte alla uppskattar att ha en blöt komule i nacken under en hel exkursion så förlades dagens utflykt till ett närbeläget änge på andra sidan vägen. De flesta för ängens typiska arter fanns även här. Ängskovall, häckvicker och myska, *Melampyrum pratense*, *Vicia sepium* och *Galium odoratum*, hade just börjat blomma i de soligaste partierna, Sankt Pers nycklar, *Orchis mascula*, stod i sin bästa prakt och tvåbladet, *Listera ovata*, hade alldeles nyss kommit ur marken. Under den fortsatta vandringen hittade vi den ena efter den andra av de vårväxter man kan förvänta sig i ett hävdad änge. Speciellt roligt var fyndet av några blommande gökärtsplantor, *Lathyrus linifolius*, vid en stenvast. Det kanske kan tyckas märkligt att nämna just denna art, men den är mycket ovanlig här i Gotlands sydligaste socknar; på mellersta delarna av ön är den ju närmast trivial. (Mjölön och skogsnäva, *Arctostaphylos uva-ursi* och *Geranium sylvaticum*, är två andra arter som tycks ha samma motvilja mot att växa på Storsudret.)

När vi kom in i den mer vildvuxna lövskogen ändrade markvegetationen karaktär, här var i sanning sippornas rike. Gulsippornas, *Anemone ranunculoides*, ryggar lyste som större och mindre öar i vitsippshavet, *Anemone nemorosa*, och en och annan kvardröjande blåsippa, *Anemone hepatica*, kunde också skymtas. Enstaka Sankt Pers nycklar stod som violetta sjömärken här och där och allt var bedövande vackert. Så plötsligt stod de där, de blekgula sipporna som vi alla hade hoppats på, två större och några mindre bestånd av korsningsprodukten mellan vitsippa och gulsippa, *Anemone nemorosa* × *ranunculoides*.

Vi människor fascineras ju ofta av det avvikande, det sällsynta och bisarra inom växtvärlden. Skall man verkligen lägga märke till en blomma skall den ha en avvikande färg, helst också vara fylld eller på annat sätt avvikande, då kan vi till och med tänka oss att odla den. En stor del av trädgårdssortimentet består ju just av avvikande former, monstrositeter och hybrider. Men när det gäller korsningen gulsippa $\times$ vitsippa har den en mild skönhet som bara kommer till sin rätt i den här miljön. Den skall avnjutas i ett gotländskt änge tillsammans med föräldraarterna, där lyser hon som en brud bland sina tärnor, ensam i en trädgård skulle hon försvinna och bli närmast osynlig. Korsningen vitsippa $\times$ gulsippa är inte vanlig någonstans så vitt jag vet men här i Grötlingbos ängen har man i alla fall en rejäl chans att hitta den. Lycka till om ni kommer hit ut vid rätt årstid.

Bengt Larsson

Hejdeby hällar den 2 juli 1994

Hejdeby hällar är ett klassiskt exkursionsmål, som besökts av många botanister genom tiderna. Gotlands Botaniska Förening hade en exkursion dit 1989 och nu var det dags igen. Vi samlades vid stora vägen mot Slite, mittemot Marmorbrottet, och vandrade långsamt söderut över de vida hällmarkerna. Hällarna hyser en rik och karakteristisk flora med mycket "jordbroklavar", i vita, gula, brunröda, bruna och svarta färger, mest iögonenfallande kanske den blekgula svavellaven *Fulgensia fulgens* och den mer ägggula *F. bracteata*. Det fanns gott om gotlandssolvända, *Fumana procumbens*, med de vedartade grenarna platt utbredda mot kalkstenen. Vid en jordkulle ute på hällarna växte åtskilligt av gotländsk haverrot, *Tragopogon crocifolius*, och i närheten, i ett tunt jordlager på plana hällar, såg vi kalknarv, *Arenaria gothica*. En bit därifrån hittade en av exkursionsdeltagarna också flockarun, *Centaurium erythraea* var. *erythraea*, som växer glest strödd över hela Hejdeby hällar.

Längre mot söder, närmare den tallskog som tar vid söder om Hejdeby hällar, blev inslaget av buskar och små träd större. Här förevisade Torgny Rosvall olika *Sorbus*-arter. Ett träd uppvisade blad helt lika avarönn, *S. teodori*. I brynet mot tallskogen, där en låg grusås täckte hällen, fanns flera buskar och små träd av vitoxel, *S. aria*, och någon balkanoxel, *S. graeca*. Längre in, uppe på ett lågt krön av sandåsen, visade oss Torgny på ett vackert bestånd av den blekgult blommande luddveden, *Oxytropis pilosa*.

Avslutningsvis gjordes ett besök på det närbelägna Ölbäck i Endre, bara någon kilometer längre söderut fågelvägen (men lite längre med bil) där vi imponerades av de rika bestånden av timjansnyltrot, *Orobanchе alba*. Vi tittade också efter grenigt

Timjansnyltrot, *Orobanchе alba*, vid Ölbäck, Endre, juli 1976. Foto: B.G.Johansson.

kungsljus, *Verbascum lychnitis*, som här har en av sina bästa gotländska lokaler. Vi fann en del rosetter, men det förefaller som om beståndet har gått tillbaka ganska starkt under de senare femton åren, kanske på grund av att området är mer i fred nu än förr.

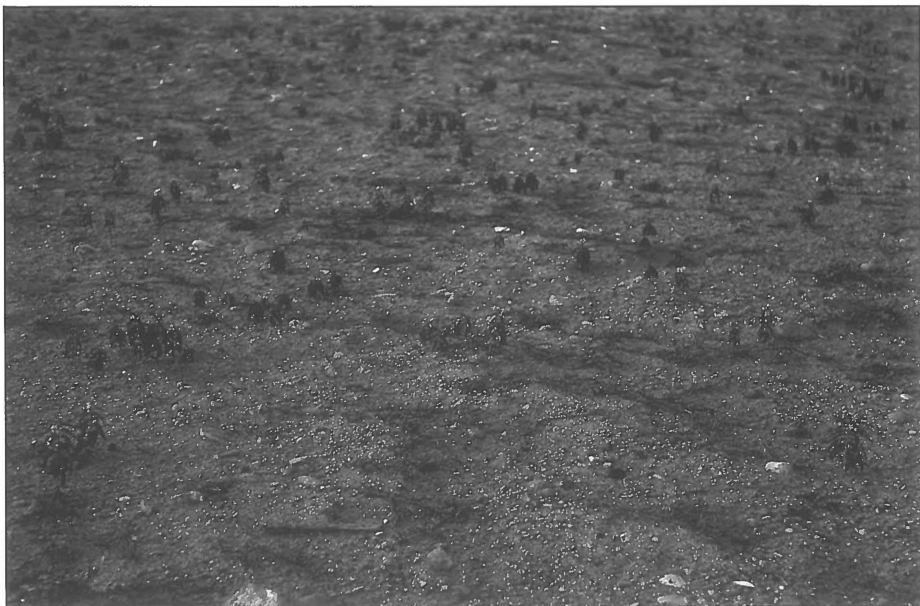
Bo Göran Johansson

Torsburgen den 17 juli 1994

Ett femtiotal deltagare hade mött upp på samlingsplatsen vid Kräklingbo kyrka. Sommarhettan hade tillfälligt lättat, vädret var strålande vackert och precis lagom varmt. Färden gick till Ardre luke. Där berättade Sara Eliason inledningsvis om skogsbränder som ett naturligt led vid föryngring av vegetation. Förr var sådana mycket vanligare, och att inte heller Torsburgen skonats påtalades av Linné vid hans besök 1741.

Strax innanför vallen vid Ardre luke hade inte skogen påverkats nämnvärt av branden sommaren 1992. Här demonstrerade Sara några typiska arter för området: rött oxbär, solvända, blodnäva, mjölon, färgmåra, vitmåra, gulmåra, kungsmynta, praktbrunört, timjan, skogstry och fältvädd, *Cotoneaster scandinavicus*, *Helianthemum nummularium*, *Geranium sanguineum*, *Arctostaphylos uva-ursi*, *Asperula tinctoria*, *Galium boreale*, *G. verum*, *Origanum vulgare*, *Prunella grandiflora*, *Thymus serpyllum*, *Lonicera xylosteum* och *Scabiosa columbaria*.

Vandringen fortsatte sedan i riktning mot Tjängvide luke, in på hällmarken i yttre delen av brandområdet. Här var många av tallarna kraftigt brända vid stambasen, medan kronan delvis klarat sig. På marken växte sådana örter som gynnas av brandeffekter i form av blottade ytor, förhöjt pH-värde och frigjorda näringsämnen. Bland dessa pionjärer fanns stenbär och humlelusern, *Rubus saxatilis*, *Medicago lupulina*, som obehindrat kunnat breda ut sig i alla riktningar och liknade stora spindlar. Hyggesarterna mjölkört och bergkorsört, *Epilobium angustifolium* och *Senecio sylvaticus*, fanns i stora mängder. I skrevorna mellan hällarna växte gul, vit och stor fetknopp, *Sedum acre*, *S. album* och *S. reflexum*, den sistnämnda ymnigt. Också vissna rester av försommarens sandnarv och bergbräsmå, *Arenaria serpyllifolia* och *Cardamine hirsuta*, sågs här. I utkanten av en våt fann vi amerikansk dunört, vit dunört och luddunört, *E. adenocaulon*, *E. ciliatum* och *Epilobium parviflorum*. Även silvermossa, spåmossa och lungmossa, *Bryum argenteum*, *Funaria hygrometrica* och *Marchantia polymorpha*, bildade mattor här. De var hårt drabbade av sommartorkan, men lungmossans paraplyliknande bildningar med han- och honceller kunde ändå lätt identifieras. Vi passerade också stora bestånd av äkta johannesört, *Hypericum perforatum*, och konstaterade senare att vägtistelns, *Cirsium vulgare*, frön kunnat flyga långt in på brandplatsen.

Mattor av gotlandssolvända, *Fumana procumbens*, bland lågvuxen tulkört, *Vincetoxicum hirundinaria*, i sanden på norra Irevikens strand. Foto B.G.Johansson.

Längre fram var träden helt förkolnade och stenarna vitnade, men det livlösa intrycket lättades upp av en hel skog av kungsljus, *Verbascum thapsus*. Många av blomspiorna hade korta sidogrenar vid basen. Bland stenarna växte en och annan stinknäva, *Geranium robertianum*. Enstaka småplantor av gran och tall, *Picea abies* och *Pinus sylvestris*, vittnade hoppingivande om att även träden håller på att återvända.

Efter att ha beundrat den storslagna vyn vid utsiktsplatsen, gick vi tillbaka till parkeeringen och den väntande matsäcken.

Elsa Bohus Jensen

Irevik den 7 augusti 1994

Efter sommarens heta dagar kändes luften skön då vi, en liten skara, strövade längs Irevikens strand.

På väg ner mot stranden såg vi t.ex. måbär, alvaroxbär, äppelros, päron och klippoxel, *Ribes alpinum*, *Cotoneaster canescens*, *Pyrus communis*, *Rosa rubiginosa* och *Sorbus rupicola*. På en slänt växte gräsvingel, *Festuca arenaria*. Innanför sanddynerna passerade vi en liten uttorkad göl, där revfingerört, *Potentilla reptans*, sträckte ut sina meterlånga revor i vackra mönster mot den gråvita marken.

På sanddynerna växte överallt sandrör, *Ammophila arenaria*, och här och där fanns även vresros och strandråg, *Rosa rugosa* och *Leymus arenarius*. Vi gick sedan omväxlande på sandstranden och lite högre upp bland rikligare växtlighet. I detta område fanns t.ex. krusskräppa, strandvial, vägtistel, kalmolke, rörsvingel och sandstarr, *Rumex crispus*, *Lathyrus japonicus*, *Cirsium vulgare*, *Sonchus arvensis* var. *uliginosus*, *Festuca arundinacea* och *Carex arenaria*. På sanden nedanför växte saltarv, *Honckenya peplodes*, i mattor, ibland ersatta av strandmålla, marviol och strandkvickrot, *Atriplex littoralis*, *Cakile maritima* och *Elytrigia juncea*. Och visst fanns den också där – näbbtrampörten, *Polygonum oxyspermum*! Vi såg några plantor här och där, medan vi vandrade mot åmynningen. (Ett par veckor senare vandrade jag samma sträcka längs stranden och kunde då räkna till cirka 150 exemplar.)

Framme vid ån bjöds vi på nya arter, såsom luddunört, sumpförgätmigej, vattenveronika och bäckveronika, *Epilobium parviflorum*, *Myosotis laxa* ssp. *caespitosa*, *Veronica anagallis-aquatica* och *V. beccabunga*. Där stod också vackra exemplar av slokstarr, *Carex pseudocyperus*. Såväl klibbal, *Alnus glutinosa*, som gråal, *A. incana*, växte längs ån.

Återvägen till bilarna och matsäckskorgarna tog vi över sandfältet mellan stranden och skogen. Där fanns det gott om purpurknipprot, *Epipactis atrorubens*. Tyvärr hade de nog lidit svårt av torkan – samtliga var redan alldeles bruna och vissna. Under de tallar som finns lite här och där bredde mjölonmattor, *Arctostaphylos uva-ursi*, ut sig. En och annan nästrot, *Neottia nidus-avis*, växte där. Snart började vi också upptäcka riset och frukterna av gotlandssolvändan, *Fumana procumbens*. De "avskurna" slidorna av sandsvingel, *Festuca polesica*, dök upp här och var.

Trots värmen och torkan tidigare hade vi ju hittat många, både vanliga och ovanliga arter, och fikastunden var en skön avslutning.

Ingrid Engquist

Järnvägen Buttle-Etelhem den 20 augusti 1994

Morgon, 20 augusti 1994. Väckarklockan ringer i Visby. Upp ur den sköna sängen. Rullgardin upp – Ösregn.

Nåväl är man exkursionsledare finns inget val, det är bara att ge sig ut hur vädret än ter sig. För säkerhets skull packas tubkikaren in i bilen. Jag kan ju alltid åka ut till Lausviken och titta på vadare om inga deltagare dyker upp.

Regnet smattrar mot biltaket på vägen ned mot Etelhem kyrka. Det här blir nog första inställda exkursionen. När jag svänger in på parkeringen vid kyrkan är flera deltagare redan där och mina tvivel på botanister visar sig vara felaktiga. Vi blir till slut 11 deltagare. Främst har folk från södra delen av ön dykt upp, eftersom solen sades skina därstädes.

Vi kör jämvägsbanken norrut från Etelhem. Av kulturpåverkan från tidigare resenärer ses bl.a. sandsenap, apel, lönn, tysklönn och lind, *Diplotaxis tenuifolia*, *Malus domestica*, *Acer platanoides*, *A. pseudoplatanus* och *Tilia cordata*. Dessutom växte på en liten kulle öster om jämvägen ett bestånd av backvicker, *Vicia cassubica*.

Huvudmålet för exkursionen är dock Fagergatskog. Det är ett fint lövområde med järnåldershusgrunder och tillhörande stensträngssystem. Det är beläget öster om järnvägen och just innan gränsen till Buttle socken. Fagergatskog är mycket rikt på hassel, som ofta bildar täta snår. Bland träden kan asp, björk, ek och ask, *Populus tremula*, *Betula sp.*, *Quercus robur* och *Fraxinus excelsior*, nämnas. Den sistnämnda arten är rikt bevuxen med den krävande lunglaven, *Lobaria pulmonaria*. Förutom hassel, *Corylus avellana*, finns i buskskiktet även en hel del skogstry, *Lonicera xylosteum*. I markskiktet dominerar lundstarr, *Carex montana*, som med sina ljusgröna tuvor täcker stora ytor.

Fagergatskog har en rik lundflora med blåsippa, vårärt, häckvicker, underviol, stinksyska och myskmadra, *Anemone hepatica*, *Lathyrus vernus*, *Vicia sepium*, *Viola mirabilis*, *Stachys sylvatica* och *Galium odoratum*. Den sistnämnda arten tycks föredra stensträngarna, som delvis innehåller stenar av urbergstyp. Områdets främsta representanter för lundfloran är dock gräsen. Inom stensträngsområdet och då främst just på stensträngarna och i husgrunderna finns strävlost, lundelm, långsvingel, skogskorn, lundslok och hässlebrodd, *Bromus benekenii*, *Elymus caninus* var. *caninus*, *Festuca gigantea*, *Hordelymus europaeus*, *Melica uniflora* och *Milium effusum*.

När vi lämnade Fagergatskog och återvände mot bilarna hade regnet stillnat av. Vi passade nu på att intaga medhavd matsäck på hällmarken söder om lövskogen. Här sågs förtorkade exemplar av fältsippa, stor kustruta, stor fetknopp, hartsros, bergsskrabba, axveronika, spåtistel, grusslok, *Anemone pratensis*, *Thalictrum minus* ssp. *minus*, *Sedum rupestre*, *Rosa villosa* ssp. *mollis*, *Globularia vulgaris*, *Veronica spicata*, *Carlina vulgaris* och *Melica ciliata*, samt en buske, som troligen var ett alvaroxbär, *Cotoneaster canescens*. Detta är en nydefinierad art, som finns på Öland och Gotland.

När matsäcken var uppäten och vi redan hade klarat av de utlovade växtlokalerna undrade någon om det inte fanns ytterligare trevliga växtplatser i närheten. Under-tecknad drog sig då till minnes att ursprungslokalen för brunögontröst, *Euphrasia salisburgensis* var. *schoenicola*, var Västringe i Etelhem. Här fann O.A. Westöö denna senblommande art för första gången år 1852. Med hjälp av topografiska kartan skärskådades området runt det närbelägna Västringe. En möjlig källmyr kunde ses nordnordväst om gårdsbebyggelsen i Västringe. En deltagare med jaktmark och därmed lokalkännedom i området ledde oss sedan fram till myren.

Det första som möter exkursionsdeltagarna i myrkanten är en nyligen grävd stor brya. Sommarens torka hade troligen uttömt andra möjliga vattenhål för markägarens djur. Kunskapen om våtmarkernas betydelse för sällsynta växter är tyvärr ännu alltför låg hos många markägare. Vi får hoppas att bryan läggs igen och återgår till den naturliga källa som uppenbarligen funnits tidigare.

Nåväl, området var verkligen en källmyr och dessutom med rik växtlighet. Normala källmyrsarter som slätterblomma, majviva, kustarun, tätört (osäkert vilken art), kärrlilja, torvtåg, axag, ängsnycklar, sumpnäcklar, kärrknipprot och brudsporre, *Parnassia*

palustris, *Primula farinosa*, *Centaurium littorale* var. *littorale*, *Pinguicula* sp., *Tofieldia calyculata*, *Juncus alpinoarticulatus* ssp. *alpinoarticulatus*, *Schoenus ferrugineus*, *Dactylorhiza incarnata* ssp. *incarnata*, *D. traunsteineri*, *Epipactis palustris* och *Gymnadenia conopsea*, fanns rikligt. Myren visade sig också innehålla en hel rad rariteter, nämligen: svarthö (rikligt), luktsporre, *Bartsia alpina* och *Gymnadenia odoratissima*, samt mycket riktigt brunögontröst. Vi hade kanske hittat Westöös ursprungslokal!? Ögontröstarna blommade som bäst i kanten av ett tidigare dike. Beståndet var inte särskilt stort, men bör tidigare, innan dikets tillkomst, ha varit mer omfattande. Vi får hoppas att den nyligen grävda bryan inte skall äventyra resterande exemplar av brunögontrösten. Den allra sällsyntaste växten i kallmyren var dock ängsgentiana, *Gentianella amarella*. Ett hyfsat antal storgrodd exemplar med cirka tio ledstycken och med vissnade rester av tidigare basala blad fanns att beskåda i myren.

Efter att vi till sist studerat en kärrspindel, som sprang omkring bland axagtuvarna, avslutades denna innehållsrika exkursion, som inte tycktes möjlig i den tidiga morgonstunden.

Jörgen Petersson

Gannarveskåret den 4 september 1994

Vädret var faktiskt hyfsat, trots att vi denna höst haft en ihållande regnperiod. Så det faktum att det inte regnade just när vi lämnade bilarna, strax söder om Mulde bodar, fick hälften av deltagarna att lämna kvar regnställen.

Allra först tittade vi på en misstänkt ängssalvia, *Salvia pratensis*. Påpassligt nog hade Bo Göran Johansson med sig en krukodlad säker ängssalvia och en hybridform, stäppsalia × ängssalvia, *S. × sylvestris*. Så här pass sent på hösten kan man inte se mycket mer än bladrosetten och de torra stänglarna så vi kunde inte säga annat än att den inte liknade hybriderna i kukan, som var mycket kraftigare. Kanske är det verkligen en ängssalvia – det får vi undersöka nästa sommar!

Därefter vandrade vi den vackra strandvägen ut mot Gannarveskåret. Ett exemplar av strandkål, *Crambe maritima*, hade plötsligt dykt upp bland sandsallat, strandråg, krusskräppor, spjutmållor och kustbaldersbrå, *Lactuca tatarica*, *Leymus arenarius*, *Rumex crispus*, *Atriplex prostrata*, *Matricaria maritima* ssp. *maritima*. Längre upp på den grusiga backen blommade ögontröst, *Euphrasia stricta* var. *stricta*, i mängd bland backtimjan, *Thymus serpyllum*, och en och annan axveronika, *Veronica spicata*. Även en helt vit backtimjan kunde vi se. De här torrängsarterna har ju knappast blommat alls i sommar, på grund av torkan, och tar igen vad de har förlorat nu efter allt regnande de senaste veckorna. Backfingerört, *Potentilla collina*, har ett säkert fäste just här längs vägen. Vi såg många bladrosetter men bara någon enstaka gul blomma. Vi hade nu också passerat ett par buskar av äppelros, *Rosa rubiginosa*, med doftande blad och fina nypon på gång. Vädret började nu göra sig påmint. Det hade ju inte regnat på flera timmar, så nu närmade sig snabbt några mycket svarta, innehållsrika moln. Det blåste

också upp. Vi försökte låta bli att snegla uppåt, medan vi tittade på strandprylen, *Littorella uniflora*, som var delvis marktäckande i en fuktnark. Där växte också lökgamander, *Teucrium scordium*, och luddkrissla, *Inula britannica*. Och överallt gulkämpar, *Plantago maritima*, med fina blommande ax!

Vi klättrade över stättan in på det hästbetade området. Nu närmade vi oss själva målet – det pastorala Gannarveskäret, som sträcker sin drygt halvkilometerlånga arm mot söder, från Klinte mot Fröjel. Här är den silvriga baltiska malörten, *Artemisia maritima* ssp. *humifusa*, dominerande. Strandnål, *Bupleurum tenuissimum*, finns här årligen, ofta i stor mängd, liksom strandaster, strandnarv, saltnarv, havsnarv, glasört, saltört, strandmålla och brådmålla, *Aster tripolium*, *Sagina maritima*, *Spergularia marina*, *S. media*, *Salicornia europaea*, *Suaeda maritima*, *Atriplex littoralis*, *A. longipes* ssp. *praecox*. Flera av arterna trivs bäst i de utsvallade, saltberikade skonorna, där inte konkurrensen är så stor.

Då kom regnet i ett koncentrerat skyfall och halva exkursionsstyrkan försvann snabbt i riktning mot bilarna. Här ute fanns inte det minsta skydd mot det blöta. Vi andra fick stå rakt upp och ner i regnställen och vänta ut ovädret. Efter 10 minuter klarnade det upp och vi kunde fortsätta botaniserandet. Och då hittade Bo Göran plötsligt dvärgsäv, *Eleocharis parvula*, växande under vattenytan nära stranden på den dyga botten. De små utlöparna, som avslutas med en mycket liten knöl, är viktiga vid bestämningen. Annars ser den två cm höga växten inte mycket ut för världen. Mest liknar den något som skulle ha blivit någonting, men misslyckats! Dvärgsäv är inte förut känd från området, så det var extra roligt.

Längst ut på udden åt de flesta av oss sin matsäck. Någon använde tiden till att dammsuga udden efter strandkämpar, *Plantago coronopus*, som "borde" finnas här, med tyvärr utan resultat. Däremot hittade vi mycket mer av dvärgsäven på den östra sidan av skäret.

Som avslutning åkte några till hamnområdet i Klintehamn. Där undersökte vi de stora jordhögarnas växtlighet. Någon bågarnattskatta *Solanum physalifolium* var. *nitidibaccatum*, som tidigare setts här kunde vi inte hitta, däremot några frökapslar av opievallmo, *Papaver somniferum*.

Gun Ingman

Tjaukle i Viklau den 24 september

Vi samlades en liten skara i milt höstväder i detta sköna landskap. Morgondimmorna hade just lättat, medan vattnet forsade fram i Gothemsån. Under de senaste sex veckorna hade mycket regn fallit, välbehövligt efter en sommartorka som varit utan motstycke i minneminne. I lövskogen kom det ovanligt många arter denna svampsäsong, i barrskogen var det mera måttligt och på öppna marker så gott som svamp-tomt.

Exkursionsdeltagarna vandrade ut i terrängen någon timmes tid och återvände med sin skörd för diskussion och jämförelse med svamparna på den miniaturställning som dukats fram.

Sopparna hade kulminerat men enstaka Karljohan, strävsoppar och smörsoppar, *Boletus edulis*, *Leccinum scabrum*, *Suillus luteus*, fanns kvar, medan grynsopporna, *Suillus granulatus*, börjat om igen. Riskorna hade högsåsong – det formligen flödade över av blodriskor, och tallblodriskor och granblodriskor, *Lactarius deliciosus*, *L. deterrimus*, blev nog dagens bästa matsvamputbyte. I björkdungen norr om ån fanns gulmjölkig sötriska, svartriska och blek skäggriska, *Lactarius theiogalus*, *L. necator*, *L. pubescens*. Däremot hade svavelriskan, *L. scrobiculatus*, som brukar växa under de stora granarna, inte hunnit komma fram. Under björkarna var också ståtliga exemplar av röd och gråfotad flugsvamp, *Amanita muscaria*, *A. spissa*. Kremlor var det ont om, bara enstaka krusbärskremlor, grönkremlor och blodkremlor, *Russula queletii*, *R. aeruginea*, *R. sanguinea*, syntes till. Rikligare var tillgången på mandelkremla och puckelkremla, *R. integra*, *R. caerulea*, den förra en god matsvamp, den senare begärlig för sniglar. Några fina kungschampinjoner, *Agaricus augustus*, växte under en gran. Det var gott om bruna musseroner, som skägg-, fjäll- och fläckmusseron, *Tricholoma vaccinum*, *T. imbricatum*, *T. fulvum*. Mer fåtaliga var den mörkgråa streckmusseronen, *T. portentosum*, och – fagra av dem alla – den lysande orangeröda brandmusseronen, *T. aurantium*. Gråmusseronen, *T. myomyces*, fanns rikligt i skogsbrynet under tallarna. Av spindelskivlingarna dominerade kantspindlingen, *Cortinarius variicolor*, medan andra arter som klubbspindling, strimmig lökspindling, blå slemspindling, kungslökspindling, anisspindling, glesskivig spindling och mångkransad spindling, *C. varius*, *C. glaucopus*, *C. salor*, *C. elegantior*, *C. odorifer*, *C. hinnuleus*, *C. triumphans*, föreföll nyligen ha kommit igång. Skogsboende vaxskivlingar som välluktande vaxing och beskvaxing, *Hygrophorus agathosmus*, *H. erubescens*, bildade bågar och ringar, likaså senapsfränskivling och kakaofränskivling, mörkmusseron, häggdoftande trattskivling och rödgul taggsvamp, *Hebeloma sinapizans*, *H. edurum*, *Melanoleuca melaleuca*, *Clitocybe geotropa*, *Hydnum rufescens*. Mer utspridda fanns småfjällig trattskivling, vårtig och långskaftad röksvamp samt fjällig taggsvamp, *Clitocybe squamulosa*, *Lycoperdon perlatum*, *Calvatia excipuliformis*, *Sarcodon imbricatus*. I mosskuddar fanns rosenhätta, *Mycena rosella*, och på stubbar sköldskivling, blåticka, fläckticka, knippen av svavelgul slöjskivling och luthätta, *Pluteus atricapillus*, *Tyromyces caesius*, *Skeletocutis amorpha*, *Hypholoma fasciculare*, *Mycena alcalina*.

Bland de intressantaste fynden var gul rotskål och sträv jordstjärna, *Sowerbyella imperialis*, *Geastrum berkeleyi*, som markägaren själv bidrog med. Droppskivling, *Chamaemyces fracidus*, en liten gulvit svamp med mörka droppfläckar på lameller och fot, hittades i gläntorna mellan granarna. Längre var Gotland det enda svenska landskap där den var känd, tills den för några år sedan blev funnen i Bohuslän. På gräsmarken vid ån fanns grönnopping och grå slidskivling, *Entoloma incanum*, *Volvariella murinella*, båda arter med laxfärgade sporer. På en granstubbe växte några underliga gulvita tofsar som visade sig vara pulverticka, *Tyromyces pythogaster*. Denna kan byta skepnad och övergå i ett brunt pulverstadium.

Elsa Bohus Jensen

Föreningsmeddelanden

Gotlands Botaniska Förening. Styrelseberättelse för verksamhetsåret 1994

Medlemsantal

Föreningen hade vid årets slut sammanlagt 777 medlemmar varav 63 familjemedlemmar – en minskning med 36 medlemmar sedan föregående år. Geografiskt var medlemmarna fördelade enligt följande (1993 års siffror inom parentes): Gotland 309 (321), Sverige utom Gotland 441 (458) och utlandet 27 (24).

Funktionärer

Styrelsen har under det gångna året bestått av Gun Ingmansson (ordförande), Jörgen Petersson (vice ordförande), Elsa Bohus Jensen (sekreterare), Bengt Larsson (kassör), Bo Göran Johansson (ledamot och ansvarig för Projekt Gotlands Flora), Ingrid Engquist (ledamot), Stig Högström (ledamot) och Torgny Rosvall (ledamot).

Revisorer har varit Sverker Lanner och Lars Åke Pettersson.

Revisorssuppleant har varit Jens-Henrik Kloth.

Valberedningen har bestått av Stellan Hedgren och Lars Åke Pettersson.

Sammanträden

Styrelsen har under 1994 sammanträtt fyra gånger. Styrelsemedlemmarna har dessutom träffats i stort sett varje torsdagskväll under hela året.

Årsmötet

Årsmötet hölls på Gotlands naturmuseum den 17 februari 1994. Till ordförande omvaldes Gun Ingmansson.

Mötet beslöt att någon höjning av medlemsavgiften inte var aktuell men att styrelsen skulle få förtroendet att besluta om en höjning om det skulle visa sig nödvändigt.

Efter förhandlingarna berättade Jörgen Petersson om nyfynd och återfynd av intressanta växter – alla gjorda under föreningens historia, illustrerat av diabilder. Det blev ca 70 arter.

Rindi

Föreningens tidskrift Rindi har redigerats av Bo Göran Johansson, Gun Ingmansson och Bengt Larsson. Årgången omfattar sammanlagt 148 sidor fördelade på fyra häften.

Nummer 1, prydd av åkervinda efter en akvarell av Staffan Rosvall, innehåller som vanligt Årets fynd – en sammanställning av Jörgen Petersson. Sven Hansson har med en artikel: *Dactylorhiza baltica* funnen på Gotland? Stig Ekström fortsätter sin presentation av medicinalväxter, denna gång fläder, och Cecilia Holmstedt-Kessler och Anton Kessler skriver om Människas spridning av nya arter – floraförfalskning?

Rindi nummer 2 innehåller för första gången färgbilder på växter. De fick illustrera en artikel av Bengt Larsson om avvikande färgformer i Gotlands flora. I samma nummer skriver Per Johansson om lavar på Stora Karlsö. Omslaget är efter en batik av Barbro Lindberg som föreställer två vita skogsliljor, varav den ena är mörkt gräddgul.

Rindi nummer 3 utgör en förteckning över Gotlands samtliga kärlväxter med symboler för frekvens och status. På grund av att arbetet med att få fram så aktuella uppgifter som det bara var möjligt, drog tryckningen ut på tiden och både nummer 3 och nummer 4 (som är ett tunt medlemsblad) utkom inte förrän i februari 1995.

Exkursioner och sammankomster

- 20 jan. Årets program inleddes av en genomgång av det knepiga släktet *Salix*. Stig Högström handledde bland pressat material.
- 17 mars Genomgång av ytterligare två knepiga släkten inom Rosaceae: *Cotoneaster* och *Amelanchier*. Bo Göran Johansson var huvudansvarig.
- 23 april Årets första exkursion gick till nipsipporna på File hajdar under Bo Göran Johanssons ledning.
- 23 maj Vackra ången i Grötlingbo visades av Bengt Larsson.
- 19 juni För första gången i föreningens historia företogs en "Orkidéresa" med buss. Målet var att kunna visa så många fina orkidélokaler som möjligt under en dag och givetvis att se så många olika arter som möjligt! Resan blev mycket uppskattad av de 50 deltagarna, som fick se 27 olika orkidéer på samma dag. Ledare var Elsa Bohus Jensen, Bo Göran Johansson och Jörgen Petersson.
- 2 juli Bo Göran Johansson ledde en hållmarksvandring på Hejdeby hällar och Ölbäck.
- 17 juli I samarbete med Gotlands naturmuseum gjordes en exkursion till Torsburgen. Elsa Bohus Jensen och Sara Eliason ledde.
- 7 aug. Ingrid Engquist ledde en strandvandring i Ireviken då bl. a. näbbtrampört i mängd kunde studeras.
- 20 aug. Floran i Buttle-Etelhemstrakten studerades under en vandring ledd av Jörgen Petersson. Deltagarna hittade då en ny lokal för ängsgentiana.
- 4 sept. Gannarreviken besöktes under ledning av Gun Ingmansson. Under denna vandring hittades rikligt med dvärgsäv.
- 24 sept. En kryptogamexkursion gjordes till Tjaukle. Elsa Bohus Jensen var ledare.

Dessutom har föreningen hjälpt Gotlands Naturmuseum med två vägkantsväxtvandringar den 4 och 30 juli. Den första leddes av Bo Göran Johansson, och man tittade på växterna nära Bungemuseet och vid Ar i Fleringe. Den andra höll till på vägen vid Hundlausar i Vamlingbo och leddes av Bengt Larsson.

Öppet hus

Även detta år har föreningen haft öppet hus på Gotlands Naturmuseum varje torsdag kl. 19.00 från den 5 maj till den 1 september (= 17 kvällar!). Detta för att inventera,

men även andra intresserade, t.ex. turister, skall kunna få hjälp med artbestämningar av växter, träffa likasinnade m.m.

Inventeringar sommaren 1994

Detta år anordnades inte något inventeringsläger, eftersom de aktuella områdena var spridda över ön, utan intresserade inventörer fick höra av sig till styrelsen för information om vilket kartblad som var aktuellt. Bl.a. kartbladen 07J1d Västris och 07J4g Fleringe besöktes.

Projekt Gotlands Flora

Floraprojektet, som så småningom skall utmynna i en modern landskapsflora över Gotlands kärlväxter, har nu pågått i tolv säsonger. Av de totalt 180 kartbladen är endast ett fåtal inte inlämnade till projektledningen. Ungefär två tredjedelar av inventeringsmaterialet är inmatat på data, mycket tack vare Linda Buskas, ALU-anställd av Skogsvårdsstyrelsen, som sedan december hjälper oss med inmatningen. Stig Ekström avslutade sin genomgång av herbariet i Uppsala med avseende på gotlandsväxter den 19 december. Det resulterade i 504 handskrivna A4-papper!

Naturvård

Föreningen har representerats vid miljörådet vid fyra tillfällen.

Liksom tidigare år har föreningen varit floraväktare för ett antal sällsynta och hotade kärlväxter och mossor och rapporterat till Världsnaturfonden. Styrelsen hade också en träff med Mora Andersson, ansvarig för rapporteringen av hotade arter, den 24 februari för att diskutera det framtida arbetet. Vi har också granskat åtta faktablad över hotade växter, och Elsa Bohus Jensen har också skrivit några faktablad.

Föreningen har yttrat sig positivt till länsstyrelsen om dessa förslag till naturreservat: Uppstaig, Salmbärshagen, Björkume och Haugajnar.

Föreningen har i samarbete med Gotlands Ornitologiska Förening lämnat ett yttrande till Gotlands kommun om förslaget till översiktsplan – Vision Gotland 2010.

Föreningen har deltagit i ett möte om Gotland som ekokommun den 13 april.

Övrigt

Jörgen Petersson har under våren och sommaren lett en studiecirkel om Gotlands flora för cirka 20 deltagare. Föreningen har lämnat synpunkter på manus till Flora Nordica ett flertal gånger under året. Elsa Bohus Jensen ledde en exkursion den 2 juni till Sudret för ett tiotal personer från Palynologiska laboratoriet vid Riksmuseet. Styrelsen har haft ett möte med Sara Eliason om nyordningen på Gotlands naturmuseum den 20 december.

Två av föreningens hedersmedlemmar har avlidit under året – Gösta Fåhraeus och Bengt Englund.

Torgny Rosvall ny hedersmedlem

Efter årsmötesförhandlingarna sammanträdde den nya styrelsen och beslöt att utse Torgny Rosvall till hedersmedlem i Gotlands Botaniska Förening, som ett erkännande för de stora insatser han gjort för föreningen alltsedan dess tillkomst.

ÅRSREDOVISNING GOTLANDS BOTANISKA FÖRENING 1994

Intäkter

Ingående balans medlemsavgifter 1994	18 880,00	
Medlemsavgifter 1994	<u>31 670,00</u>	50 550,00
Gåvor		2 722,50
Lösnummer Rindi, Kort, Dekaler		6 957,40
Bidrag från Gotlands kommun	3 000,00	
Arvode för faktablad till SLU	5 000,00	
Orkideresan	3 370,00	
Ränta	7 551,19	
Inventerings och exkursionsarvoden	<u>1 000,00</u>	<u>1 9 921,19</u>
	Summa	80 151,09

Utgifter

Rindi		57 609,00
Porto till Rindi		10 942,40
Exkursioner mm		656,20
Porton, kuvert, datalicens, utlandsavgifter, mm.	2 335,79	
Övrigt	1 143,00	
Rekognoscering för exkursion	<u>500,00</u>	3 979,79
Orkidéresan		2 923,00
Årets överskott		<u>4 040,70</u>
	Summa	80 151,09

BALANSRÄKNING 1994 12 31

Tillgångar

Girokapitalkonto 68 36 66 2 P	151 163, 94
Postgiro 68 36 66 - 2	<u>5 433,12</u>
	Summa 156 597,06

Skulder och eget kapital

Medlemsavgifter 1995		4 710,00
Rindi nr 2/94 tryckning	26 460,00	
Rindi nr 3-4/94 tryckning	17 100,00	
Porto Rindi nr 3-4/94	<u>2 480,00</u>	46 040,00
Gåvofonden		41 720,00
Kapitalbehållning 1992 12 31	60 086,36	
Årets överskott	<u>4 040,70</u>	<u>64 127,06</u>
	Summa	156 597,06

Da capo – Lilla Orkidéresan 1996

I mitten av juni 1994 genomförde vi en heldagsexkursion med inhyrd buss då vi åkte runt på mellersta Gotland och tittade på orkidéblomningen (exkursionsrapport i Rindi 1995:1, sid 40-43). Vi såg mängder av orkideer, både med avseende på individrikedom och på artrikedom. Exkursionen blev mycket uppskattad och vi lovade att upprepa den efter två år. Det är alltså dags igen!

Lilla Orkidéresan år 1996 äger rum söndag den 23 juni.

Det rör sig alltså om en heldagsexkursion, liksom 1994, men i år planerar vi att lägga oss lite längre norrut på ön. Vi kommer dock inte att besöka några lokaler som ligger i militära skyddsområden, så exkursionen är öppen även för medlemmar i Gotlands Botaniska Förening som inte är svenska medborgare. Exakt vilka lokaler som ska besökas avgörs sent, veckan före exkursionen, eftersom det beror på hur blomningen framskridit på olika delar av ön.

Vi kommer alltså att utgå från Visby i en inhyrd buss, som rymmer åtminstone 50 passagerare, och vi kommer att vara minst tre personer från föreningen som medverkar som guider. Tag med matsäck och var beredda på att det blir en del vandring till fots, inte i svår terräng dock.

Förhandsanmälan är nödvändig. Platser reserveras i den ordning som vi får in skriftliga anmälningar. Den som anmäler sig måste vara medlem i Gotlands Botaniska Förening, men får även anmäla egna gäster till exkursionen.

Föreningens exkursioner är normalt helt avgiftsfria men för att täcka våra utgifter, främst för busshyra, tar vi denna gång ut en avgift på 150 kr per person.

Anmäl till Gun Ingmannsson, Bangårdsgatan 10, 621 45 Visby, tel 0498-271343
Avgiften 150 kr betalas till föreningens postgiro 68 36 66 - 2.

Glöm inte medlemsavgiften 1996

Medlemsavgiften för fullbetalande har höjts till **80 kr per år** från och med 1995. Vår tidskrift Rindi med 4 nummer per år kostar så mycket att trycka och sända ut att vi behöver den extra inkomsten.

För **medlemmar utanför Sverige** måste vi tyvärr höja medlemsavgiften till **100 kr per år** på grund av de avgifter som tas ut av post och banker vid inbetalningar från utlandet

Program våren och sommaren 1996

- Tor 25 januari Studiekväll. Bo Göran Johansson går igenom familjen kransblommiga, Lamiaceae, en familj som innehåller nästan alla våra "örtkryddor", som timjan, mejram, salvia, basilika osv. Naturmuseets bibliotek, Hästgatan 1, kl. 19.
- Tor 22 februari Årsmöte. Efter årsmötesförhandlingarna presenterar Torbjörn Lindell sitt arbete om de gotländska pulsatillorna. Naturmuseets bibliotek, Hästgatan 1, kl. 19.
- Sön 24 mars Lavexkursion i Gothem. Under senare år har kunskapen om Gotlands lavflora växt mycket kraftigt, och Per Johansson och Karin Wågström vägleder oss i denna exkursion, som har sin början kl. 10 vid Gothems kyrka.
- Sön 28 april. Östergarnslandet. Vårexkursion inriktad på vårens första blommor. Vi samlas vid Östergarns kyrka kl. 10. Exkursionen leds av Elsa Bohus Jensen och Bo Göran Johansson.
- Sön 2 juni Ljugarn. Vid Ljugarn finns flera vackra områden med en flora som hör hemma på sandmarker, ställvis med inslag av kalksten och kalkstensflora. Samling vid Ljugarns hamn kl. 10. Gun Ingmansson och Jörgen Petersson leder exkursionen..
- Sön 23 juni Lilla Orkidéresan 1996. Se särskild annonsering i på motstående sida.

Förvaring av Rindi och Bläcku

I samarbete med Malmgrens Bokbinderi på Fårö kan Gotlands Botaniska Förening och Gotlands Ornitologiska Förening nu erbjuda sina medlemmar och läsare

FÖRVARINGSKASSETTER till Rindi och Bläcku.

Dessa är byggda av 2,5 mm pärmpapp och klädda med ett klotöverdrag, grönt för Rindi och blått för Bläcku, av hög kvalitet, uppfyllande krav på arkivbeständighet.

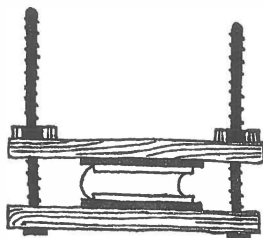
Ryggen är försedd med ett titeltryck i folieprägling.

Kassetterna skyddar tidskrifterna, ger praktisk tillgänglighet för läsning och ser trevliga ut i bokhyllan.

Följande årgångar av Rindi ryms i kassetterna: 1981-84, 1985-88, 1989-92 och 1993-94.

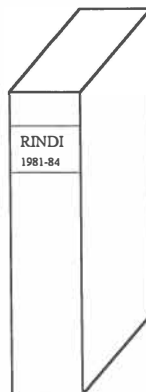
Tillverkningen är därefter tänkt att följa Rindis utgivning, cirka 3 årgångar per kassett.

Kassetterna kostar 185 kronor per styck, inklusive moms. Eventuell frakt tillkommer. Beställ kassetterna genom redaktionen för Rindi eller direkt från Malmgrens Bokbinderi, tel. 0498-224 263.

MALMGRENS BOKBINDERI
Mölner, FÅRÖ
620 35 Fårösund

Tel. 0498/22 42 63

Innehåll

Exkursionsrapporter	155
Föreningsmeddelanden	165
Program våren och sommaren 1996	170
Innehåll	172

Öppet hus på Naturmuseet

Under 1996 kommer vi som vanligt att ha öppet hus på Gotlands naturmuseum under torsdagskvällarna från kl. 19.

Vi träffas i Naturmuseets bibliotek, Hästgatan 1, en trappa upp.

Alla är välkomna för att träffa och prata med personer som är intresserade av Gotlands Flora.

Vi börjar hålla öppet den 2 maj och fortsätter sedan var torsdag (undantaget Kristi Himmelsfärdsdag) fram till och med den 29 augusti.